

ZEMPLÉNI LAPOK.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Főnt 9. szám

hova minden a lap szellemi részét illető közlemény, valamint az előfizetési s hirdetményi pénzek is küldendők.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

Társadalmi hetilap,
főtekintettel Zemplénmegye érdekeire.

(Megjelenik minden vasárnapon.)

Előfizetési feltételek:
Egész évre 6 frt — kr.
Félévre 3 „ — „
Negyedévre 1 „ 50 „
Néptanítónak és körjegyzőknek egész évre . . . 4 „ — „
A hirdetési díjak, a hirdetési rovat élén látható díjszabályzat szerint számítottak

Felelős szerkesztők s kiadótulajdonos társak:

BORÚTH ELEMÉR

HORNYAY KÁLMÁN.

A felvidéki uzsorások.

Nem tartom vidéki lapok feladatának általános elméleti ügyek fejtegetését, annál kevésbé megoldását; de amennyiben bizonyos theoretikus kérdések — legyenek bár még oly általános jellegűek is — bizonyos vidék érdekeit a legközvetlenebbül érintik: az effajta kérdésekkel nemcsak czélszerű, de szükséges is, hogy a helyi közlönnyök, mint a lokális érdekek leghivatottabb képviselői, foglalkozzanak.

Zemplénmegye, valamint a legtöbb felvidéki megye társadalmát végpusztulással fenyegeti egy nemzetgazdasági nyavalya, az uzsora. Még pedig a társadalomnak ép azon osztályát támadta meg leghevesebben ez a kórság, amely Magyarországon — mint par excellence földmivelő államban — egy évezreden át a legfontosabb szerepet játszott a melynek ma is a legkiválóbb állást kellene elfoglalnia az állami intézmények fejlesztése és megszilárdítása nagy munkájában. Értem a középbirtokos osztályt.

Nagy nevű, szép multú magyar családok birtokai egymásután kótyavetyére kerülnek s a vagyonukból kicseppent családtagok — hacsak valami megyei sinekurával nem könyörül rajtuk a megyebeli rokonság — a hivatal és foglalkozás nélküli proletariatusnak szaporítják különben sem csekély számát.

De a pusztuló középbirtokos osztály sorsát kezdi most osztani a köznép is. A legvagyonosabb községek mennek tönkre, a legtehetősebb gazdaemberek válnak lassankint birtoktalan zselékké.

Mindezekhez járul végre a honoratorok osztályának és az aristokráciának elszegényedése, eladósodása.

S ezek mind az uzsora áldozatai vagy legalább az uzsora adta a kezökbe a koldusbotot, melyet a rosz termés, okszerűtlen gazdálkodás stb. démonai faragtak számukra

Ez óriási mérvben elterjedt kórnak valamint okai általánosak, ugy orvosszerei is ország és vidékre való tekintet nélkül, körülbelül egyformák. Vannak azonban bizonyos okok, melyek egyik vidéken hatékonyabban működtek közre a betegség előidézésében, mint egyebütt. Ezen lokális okokat kell mi nekünk kutatnunk, mert — a helyi viszonyok ismereténél s tapasztalataink közvetlenségénél fogva — ezek felismerésében természetesen több és finomabb érzékkel bírunk, mint az általános szempontok szerint itélő theoretikus vagy a más viszonyok közt élő hozzánk teljesen idegen gyakorlati szakember. Az ember önmaga érzi és tudja legjobban, hol szorítja a csizmája.

A mi megyénkben a középbirtokos osztály és a köznép között az uzsora terjedése két főokra vihető vissza; egyik ok a zsidó proletariatus szaporodása, a másik a pálinkaivás terjedése. Amaz különben a forrása emennek is.

Az isten őrizzen meg bennünket, hogy Istóczy álláspontjára helyezkedve, becsületes, rendes polgári foglalkozású izraelita polgártársainkra nyelvet öltögezzünk. Sőt inkább teljesen méltányoljuk e faj szorgalmát és tehetségeit s annyira nem irtózzunk e fajtól, hogy halálos véteknek tartjuk, hogy a magyar törvényhozás akkor, amikor a zsidóságot emancipálta, egyuttal a polgári házasság intézményét is nem dekretálta, s ez által alkalmat nem nyújtott a zsidóságnak, hogy a magyar fajba minden tehetségeivel együtt lassankint beolvadjon s ne csak lélekkel, de testben és beszédben is magyar legyen.

Amikor a zsidóságról, mint az uzsora terjesztőiről beszélünk, ez alatt csupán a nyelvre, szokásokra, erkölcsökre nézve teljesen idegen Mózes vallású proletariatus akarjuk érteni. Tessék ezt jól megjegyezni.

Ez egy önálló társadalmi osztály, különösen itten mi nálunk. Becsületes, rendes foglalkozása nincsen, sem az iparhoz, sem a kereskedéshez nem ért, tudományos pályákra képesítéssel nem bír, pénze sincs annyi, hogy tisztességesen élhessen, — keresi tehát a mindennapiját úgy, ahogy lehet.

Ha valahogy elő tud teremteni egy-két száz forintot, azt ugy használja, hogy állatias szükségleteit — mert egyéb szükségletei nincsenek — annak gyümölcseiből fedezhesse. Vagy pedig, ha csak krajczárjai vannak, vesz például egy itcze eczetet s csinál belőle kettőt. És ami különösen jellemzi ezen emberbőrbe bujtatott állatokat, az anyagi munkától irtóznak, mint ördög a tömjénfüsttől. El-elnézem őket a pataki piacon, hogy egész nap ódalognak, csak fürge eszöknek adván munkát, midőn a felett az előttiünk, tisztességes emberek előtt megfejthetlenné látszó rejtély felett gondolkoznak, hogyan lehet munka nélkül megélni?

S e kontemplálás nem is eredmény nélküli. A megélhetés eszközeit mindenkor sikerül nekik az uzsorában föltálni. A melyeknek egy-két száz forintja van, kiadja azt uzsorakamatra, ugy hogy évi kamat-jövedelme legalább is akkora, mint fungibilis tőkéje, ha nem nagyobb; az a másik pedig, amelyiknek csak krajczárjai vannak, ép ugy üzi az uzsorát akkor, amikor egy itcze eczetből kettőt csinál. Hogy ez utóbbi uzsorája naturalis uzsora, ez nem változtat a dolog lényegén semmit. Amint amaz megduplázza évenként a tőkét kamatokban, ugy ez megduplázza azt eczetben.

Ezek ellen a szipolyok ellen a társadalmat nem védheti meg egyéb, — hiába tiltakozik ellene az ál-liberalismus — mint a büntetőkodex. Az 1852-ben nálunk életbeléptetett osztrák büntető törvénykönyv az uzsorát — igen helyesen — vétségnek is nyilvánítja. Az általunk különben politikai szempontból annyira gyűlölt, még pedig méltán gyűlölt absolut kormány tehát itt is, mint sok egyéb kérdésben, eltalálta a viszonyainknak legmegfelelőbb álláspontot. Nagy hiba — legalább szerintem az, hogy új büntetőkodexünk e tekintetben nem követte az osztrák törvénykönyv felfogását.

Különben mi általában minden téren szere tünk hivalkodni liberalismusunkkal. S épen ez öl meg bennünket.

Az új váltókkodexben — szintén szabadelvűsködési mániából — a szenvedő váltóképeséget ahelyett, hogy meg szorítottuk volna, még a nőkre is kiterjesztették. S ez hasonlóképen összefüggésben áll az uzsora kérdésével, amennyiben épen az uzsora terjedésének meggátlása végett kellett volna a szenvedő váltóképeséget korlátozni körülbelül olyan formán, amint azt Reichensperger javaslatba hozta, a német birodalmi gyűlés egyik közelebbi gyűlésén, hogy t. i. váltóképeseknek csak a bejegyzett czégek, a kereskedői lajstromokba bevezetett földbirtokosok tekintendők, ha az utóbbiak iparvállalkozók is egyuttal.

A zsidó proletariatus, uzsoráskodásának egy hatalmas eszköztől fosztanánk meg e fajta intézkedés által, melyre ha Németországban is szükség van, nálunk bizonyára még nagyobb rá a szükség.

De a gyilkoló eszközök még hatalmasabbika a pálinka, melyet ha szintén sikerülne valahogyan kicsavarni ama lelketlenek kezéből — pedig ez sem lehetetlen, csak az italmérés be-beadásánál kell bizonyos reformokat életbeléptetnünk: — annyira megbénítanók az uzsorások hadát, hogy mint a szárazra kitett hal, lassankint elpusztulnának a föld színéről.

Keleti Károly figyelmeztet bennünket egyik értekezésében a megdöbbentő tényre, hogy amilyen arányban terjed valamely községben a pálinkaivás: azon arányban terjed az uzsora. S nem is kell messze mennünk, hogy közvetlen tapasztalatból meggyőződünk, miszerint Keletinek tökéletesen igaz van. Itt vannak a zemplénmegyei sváb községek.

De aránytalanul hosszúra terjedtek immár észrevételeim. Hiába a tárgy olyan, melyről keveset beszélni alig lehet.

Nem akarok tehát jelen cikkem keretében még a népbankokra, a kisbirtokosok földhitelintézetére és stb. reflektálni, pedig ezen intézmények létesítésének s a már fenálló reformjainak szükségét mi zempléniek az uzsora korlátozása érdekében szintén nagyon is érezzük s ennél fogva ép ugy ránk tartozóknak tekintjük, mint akár a zsidó uzsorások ügyét.

Ezuttal a proletariatus terjedéséből eredett bajokra volt czélunk főképen rámutatni, mint amelyek legérzékenyebben sujtják társadalmunknak különben is beteges testét.

Félreértések elkerülése végett azonban ismételve hangsúlyozzuk, hogy mi nem osztjuk ugyan az oláh hercegnék, Ghikának a zsidókra vonatkozó, legközelebb nyilvánosságra hozott nézetét, amelynel fogva a politikai és polgári jogok gyakorlatából is ki kell zárni, a polgári foglalkozás nélküli zsidóságot; valamint utálattal fordulunk el azon korlátolt fejűektől, akik tisztességes zsidó vallású polgártársainkkal szemben nem átallanak hep-hepezni s holmi zsidóüldözést emlegetni a la Románia; hanem igenis követeljük, saját existenciánk érdekében, hogy amint örömmel tettük velünk egyenlökké a zsidóságot, ugy másrésztől ne engedjük meg, hogy a zsidóság s alakja a törvény oltalma alatt rabolja épen az államfenntartó elemet.

Dr. Ballagi Géza.

A társadalmi fensőbbsegről.

(Czikksorozat.)

II.

Nem akarjuk itt felemlgetni s részletezni mindazon természet-, jog- és moráellenes sérelmeket, mikkel mostoha századok ferde gondolkozása és átkos érzülete illetve fajunkat. Nem akarunk unalmas párhuzamokat sem vonni azon rokon körülmények között, melyek mig egyéb népeknek, nemzeteknek elcsenevézését, majd meg halálát okozták: addig életképes és társadalmi érettségre hivatott fajunknak természetét, józan sajátságait csak éltették, edzették s nemzeti erénynyé fokozták. Állandó nemzeti erénynyé, melyben nem a sors mosolygó kedvezménye excellált, hanem melyben a sors ellen való eszélyes küzdelem azon sikere nyilatkozott, mely az erkölcsi és természeti rabbilincs szétmorzsalásával egyértelmű.

Mert természetiek, vagy erkölcsiek azok az okok, melyek mint titkos és nyilvános akadályok a népek létalakulásának, életének és társadalmi uralomfejlésének utonállói. Mint ilyenek arra való, hogy áldozat után leskelődven támadjanak s győzzenek, vagy legyőzessenek. Így történt, hogy voltak népek, melyek mielőtt, nem mondom a társadalmi fensőbbséghez, hanem csak a társadalmi képességhez igaz jogczimet formálhattak volna, elvesztek természeti gyöngeség miatt, mint vesznek ma, ugyszólván szemünk előtt, ugyanazon okok pressiója folytán az amerikai azték jellegű ős fajok. És voltak népek, mégpedig a hatalmas jelzőt érdemlők, melyek az idegen külső szellemi erő nyomása alatt roskadtak össze, mint a kelták, tuszok, romaiak görögök. . .

És a magyar faj él! Leküzdte szerencsésen, képes volt leküzdeni szerencsésen a fajfentartás ösztönének, a nemzeti önállóság becsületének, a társadalmi boldogulásnak alattomos és nyiltan támadó utonállóit. Leküzdte erővel; természeti és erkölcsi erővel. Leverte életének utonállóit az anyagi ország és szellemi világ okosan használt fegyvereivel. Diadalmaskodott fölöttük a nemzet értelmi derékségén nyugovó államalkotmányával, meg a külön nemzetségek fölött tulnyomó hatalmat biztosító hadszerkezetével is.

De, mint már előbbeni cikkünkben is említettük, a társadalmi fensőbbséget nem pusztán a hadszerkezet és nem a fegyver hatalma alapítja. A történelem filozófiájának tanúsága szerint, a fegyver hatalma egymagában soha sem képezhetette a társadalmi fensőbbség lüktető és elevenítő erejét. Ott vannak frappans bizonyítékul a mandzsuk. Meghódoltatták ugyan Csinát, trónjára is ültek s vajmi csodálatos és bámulatos dolog elvégre maguk is csinaikká lőnek. De az alkotmány szabotossága is hűtelen s erőtlen szövetségese a fegyver kétélű hatalmának, erejének. Igaz, hogy pl. Róma egykori hatalmi állását, polgári intézményeinek praecizitását fennen emlegetjük; de az is igaz, hogy mégis csak azon kell végeznünk: Athén befolyása alá került. Vagy talán a népek

